

Originalveröffentlichung in: Polski słownik biograficzny, Bd. 21, Wrocław 1976, S. 618-620

Molè Wojślaw (Vojeslav) Herman Maksymilian, pseud. literacki Spitignev (1886—1973), historyk sztuki, profesor UJ i uniwersytetu w Lublanie, poeta, krytyk literacki i tłumacz słoweński. Ur. 14 XII w osadzie rybackiej Kanal ob Soči (Canale d'Isonzo) w Gorycji, był synem Michała, niższego urzędnika austriackiego, i Marii Kopše, obojga z rodzin małorolnych chłopów słoweńskich. Naukę podstawową pobierał w Sezanie, gimnazjalną w Trieście, maturę złożył w r. 1906 w Novo Mesto w Krainie. W r. szk. 1906/7 studiował w uniwersytecie wiedeńskim kolejno filologię słowiańską, prawo i filologię romańską, a po odbyciu rocznej służby wojskowej kontynuował studia slawistyczne w l. 1908/9 w UJ i w l. 1909/10 w uniwersytecie w Rzymie. W l. 1910—12 ukończył historię sztuki w Wiedniu, uczęszczając na seminaria Maxa Dvořáka, Józefa Strzygowskiego i Juliusza Schlossera; doktoryzował się w r. 1912 u Strzygowskiego na podstawie rozprawy o serbskim rękopisie z r. 1649 „Topografii” Kosmy Indikopleustesa (druk. w: „Spomenik — Srpske Kraljevske Akademije” 1922). Po uzyskaniu stopnia doktora za sprawą Dvořáka otrzymał stypendium habilitacyjne austriackiego min. nauki i kultury na roczny pobyt we Włoszech. W r. 1913, podjąwszy praktykę w centralnym instytucie ochrony zabytków w Wiedniu, skierowany został do Urzędu Konserwatorskiego dla Dalmacji w Splicie.

Okres pierwszej wojny światowej od 2 IX 1914 M. spędził jako jeńiec austriacki na Syberii; tam w r. 1918 zgłosił się na ochotnika do 1 p. jugosłowiańskiego im. Matija Gubca, a 1 XI 1919 habilitował się na uniwersytecie w Tomsku przedłożywszy rozprawę o zbiorze graficznym hr. Stroganowych. Pod koniec r. 1919 razem z pułkiem wrócił do ojczyzny przez Irkuck i Władywostok oraz drogą morską: Japonia, Filipiny, Malaje, Cejlon, Arabia i Egipt. Dn. 1 X 1920, mianowany docentem historii sztuki starożytnej i bizantyńskiej na założonym w r. 1919 uniwersytecie w Lublanie, 1 IV 1924 otrzymał nominację na profesora nadzwycz. W r. szk. 1925/6, uzyskawszy urlop naukowy w Lublanie, objął M. stanowisko profesora kontraktowego w nowo utworzonym w Uniw. Krak. Studium Słowiańskim, a 16 XI 1926 — zostawszy profesorem zwycz. UJ — przeniósł się na stałe do Krakowa, gdzie w l. 1937—9 pełnił obowiązki dyrektora Studium. Jako kierownik Seminarium Historii Sztuki Narodów Słowiań-

skich stworzył M. jedyną w Polsce specjalistyczną bibliotekę pozwalającą prowadzić systematyczne badania nad sztuką bizantyjską i Słowian. W l. 1931—3 był redaktorem „Przeglądu Historii Sztuki”, wydawanego przez PAU w Krakowie.

Po wybuchu drugiej wojny światowej przez krótki czas przebywał we Lwowie i 18 XII 1939, dzięki pomocy Ivo Andricia, jako obywatel jugosłowiański wyjechał z rodziną z Krakowa do Lublany, gdzie w l. 1940—5 kierował katedrą sztuki bizantyjskiej na tamtejszym uniwersytecie. Dn. 1 X 1945 wrócił do Krakowa, by objąć przedwojenną katedrę historii sztuki narodów słowiańskich, a po jej zlikwidowaniu w r. 1952 kierownictwo katedry historii sztuki średniowiecznej oraz zespołu katedr historii sztuki UJ. Mianowany był 15 III 1953 doktorem nauk o sztuce. Dn. 30 XI 1956 został dyrektorem Instytutu Historii Sztuki UJ. Dn. 30 VII 1960 przeszedł na emeryturę. Poza Uniw. Krak. w l. 1955—60 był samodzielnym pracownikiem naukowym w Państwowym Instytucie Sztuki w Warszawie, a w l. 1957—60 pełnił obowiązki kierownika gabinetu rycin przy Bibliotece PAN w Krakowie. Działal w Stowarzyszeniu Historyków Sztuki jako prezes oddziału krakowskiego (1950—6) oraz w Instytucie Zachodnim.

Od 16 IV 1933 M. był członkiem korespondentem Wydziału Filologicznego PAU, dn. 13 VI 1947 wybrany został na członka czynnego PAU. Po utworzeniu PAN był członkiem Komitetu Badań nad Teorią i Historią Sztuki, przekształconego później w Komitet Nauk o Sztuce, a w r. 1960 został członkiem współzałożycielem Komisji Teorii i Historii Sztuki Oddziału PAN w Krakowie. Ponadto należał do Komitetu Słowianoznawstwa PAN i Komisji Słowianoznawstwa Oddziału PAN w Krakowie, a od r. 1963 był członkiem Polskiej Komisji Bizantynologicznej przy Komitecie Nauk o Kulturze Antycznej PAN.

Za granicą wielokrotnie reprezentował naukę polską biorąc czynny udział w międzynarodowych kongresach bizantynologicznych w Belgradzie (1929) i Sofii (1934), bierny z konieczności w Algierze (1939) i ponownie czynny w Ohrydzie (1961) oraz w międzynarodowych kongresach historii sztuki w Wenecji (1955) i Paryżu (1958). Jeszcze przed drugą wojną światową otrzymał godność członka Instytutu Archeologicznego im. N. P. Kondakowa w Pradze i członka rzeczywistego Bułgarskiego Instytutu Archeologicznego, a po wojnie — członka korespondenta Słoweńskiej Akademii Nauk w Lublanie.

Twórczość M-ego dzielią na okresy zewnętrzne koleje jego życia. Do wybuchu pierwszej wojny światowej dał się poznać jako modernistyczny

poeta (*Ko so cvele roze*, 1910) i krytyk literacki; twórczość poetycką kontynuował na Syberii (*Tristia ex Siberia*, 1920). Uzdolniony w dziedzinie językowej, pozostawił wielką ilość przekładów na język słoweński z literatur obcych: romańskich (francuskiej, belgijskiej i włoskiej), skandynawskich (duńskiej i norweskiej) i przede wszystkim polskiej (Mickiewicz, Słowacki, Krasiński, Fredro, Konopnicka i Wyspiański), na co niewątpliwie miał wpływ jego roczny pobyt w Krakowie w r. szk. 1908/9, a zapewne także przekład przyrodniego brata starszego Rudolfa, który przełożył m. in. na język słoweński „Trylogię” i „Krzyżaków”. Poezję, utwory literackie i przekłady ogłaszał M. w czasopiśmie słoweńskich: „Ljubljanski Zvon”, „Dom in Svet” i „Slovan”. Prace naukowe drukowane od r. 1921 do r. 1926, m. in. w „Zbornik za umetnostno zgodovino”, dotyczyły głównie zagadnień sztuki starożytnej. Po przeniesieniu się na stałe do Krakowa powstało jego główne dzieło naukowe, o charakterze podręcznika-syntezy, *Historia sztuki starochrześcijańskiej i wczesnobiazantyjskiej. Wstęp do historii sztuki bizantyjskiej u Słowian* (1931). Napisana po polsku w r. 1938 książka z zakresu teorii sztuki *Życie sztuki* (egzemplarz korektowy 1939), w wyniku wypadków wojennych wyszła drukiem w r. 1941 w Lublanie po słoweńsku pt. *Umetnost, njeno oblicje in izraz*. W Lublanie również ogłosił M. kolejne teoretyczne studium *Umetnostna zgodovina in problem umetnikove osobnosti* (1944). Najważniejsze prace M-ego dotyczące sztuki Słowian ukazały się dopiero po drugiej wojnie światowej, w tym *Sztuka rosyjska do r. 1914* (1955 i po słoweńsku 1957) oraz *Sztuka Słowian południowych* (1962 i po słoweńsku 1965), a także liczne artykuły w Słowniku Starożytności Słowiańskich, w którym do r. 1966 był redaktorem działu sztuki.

Nie licząc utworów poetyckich i literackich w języku słoweńskim, ogółem pozostawił M. ponad 260 pozycji bibliograficznych z zakresu historii sztuki i kultury w języku polskim, słoweńskim, niemieckim i francuskim. Miał łatwość pisania i był znakomitym popularyzatorem w zakresie sztuki, często nadając swoim rozprawom i artykułom postać eseju. Napisał po słoweńsku i ogłosił w Lublanie w r. 1970 obszerny tom wspomnień *Iz knjige spominov*. W październiku 1966 wyjechał M. z żoną do córki w Eugene (Oregon, Stany Zjednoczone), gdzie zmarł 5 XII 1973. Pochowany został na miejscowym cmentarzu katolickim. Odznaczony był M. w r. 1924 Krzyżem Oficerskim Orderu Polonia Restituta za działalność w Tow. Przyjaciół Narodu Polskiego w Słowenii, a w r. 1953 Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i nagrodą Min. Szkolnictwa Wyższego za pracę naukowo-badawczą w zakresie historii sztuki wschodnio- i południowosłowiańskiej. W r. 1934 wyróżniony został

Krzyżem Komandorskim Narodowego Orderu Bułgarskiego «Za Grazdanska Zasługa».

Żonaty z Ellą Brummer (1889—1975; ślub odbył się 11 IV 1917 w Krakowie per procuram, (M-ego reprezentował brat Rudolf), późniejszą tłumaczką literatury słoweńskiej na język polski, miał dwoje dzieci: Mariana (1924—1963), doktora filologii UJ, wybitnego iranistę, maître de recherches w Centre Nationale de la Recherche Scientifique w Paryżu, oraz Jadwigę (ur. 1928), doktora biologii UJ, żonę Andrzeja Bajera (ur. 1928), cytologa, profesora uniwersytetu w Eugene.

Portret akwarelą malowany przez Józefa E. Dutkiewicza, własność Jadwigi Dutkiewiczowej w Kr.; Fot. w: „Folia Historiae Artium” T. 4: 1967 s. 1, Pamiętnik Organizacyjnego Zjazdu Historyków Sztuki w Krakowie w dniach 2—4 października 1934 r., Kr. 1935 po s. 8, „Pam. Słowiański” T. 12: 1962 s. 1, „Zbornik za Umetnostno Zgodovino” T. 8: 1970 s. 9; — W. Enc. Powsz. (PWN); — Bochnak A., Historia sztuki w Uniwersytecie Jagiellońskim. Studia z Dziej. Wyd. Filoz.-Hist. UJ, Zesz. Nauk. UJ. Nr 139, Kr. 1967; Grabowski T., Oblicze literackie Wojsława Molè, „Pam. Słowiański” T. 12: 1962 s. 13—20; Kalinowski L., Wojsław Molè (1886—1973), „Folia Historiae Artium” T. 11: 1975 s. 5—19 (bibliogr. prac M-ego, reprodukcja portretu); Paździerski L., Na marginesie księgi wspomnień Vojeslava Molè’go, „Mies. Liter.” R. 8: 1973 nr 2 (78) s. 127—31; Stelè F., Osemdesetletnica Vojeslava Moleta, „Zbornik za umetnostno-zgodovino” T. 8: 1970 s. 9—26; Vetulani A., Rumuńskie echa „Sonderaktion Krakau”, „Tyg. Powsz.” 1975 nr 45; — Molè V., *Iz knjige spominov*, „Slovenska Matica” (Ljubljana) 1970 (Spomini in Srećanja 5, fot.); — Arch. UJ: D LXXXI, S. II/619 (dok. osobiste i mater. rękopiśmienne, m. in. polski tekst wspomnień z r. 1941).

Lech Kalinowski